

ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری شهری (مطالعه موردی: شهر ایذه)

احمد خادم الحسینی، دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

انوشیروان بهرامی*، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد و شهردار سابق شهر ایذه و شهردار فعلی

شهر نقته، خوزستان، شهر ایذه

تاریخ ارسال مقاله: ۹۷/۳/۱۶ تاریخ پذیرش: ۹۸/۴/۲۹

چکیده

روند رو به رشد جمعیت و شهرنشینی و بروز مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی از یکسو و ناکارآمد بودن روش‌های مدیریت و کنترل توسعه شهری، جهت رفع مشکلات و تنگناهای مذکور از سوی دیگر، شهرهای نابسامان را خلق نموده است. بدون شک یکی از اصلی‌ترین علت‌های ایجاد چنین نابسامانی‌ها و ناپایداری‌ها، چالش‌های مدیریتی است و در این میان، نبود مدیریت یکپارچه شهری یکی از علت‌های اساسی تمامی مسائل و مشکلات می‌باشد. توسعه و گسترش شهر ایذه نیز که متأثر از رشد جمعیت و مهاجرت روستاییان حوزه نفوذ به این شهر است، شیوه مدیریت شهری در این شهر را دچار مشکلات فراوانی کرده است. در این راستا این پژوهش به ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری شهری شهر ایذه پرداخته است. روش پژوهش به کار گرفته شده از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل شهروندان و کارشناسان شهری (شوار و شهرداری) است که بر اساس آخرین سرشماری جمعیت این شهر برابر ۱۲۲۰۱۳ نفر است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برابر با ۳۸۳ نفر می‌باشد. برای بررسی دیدگاه شهروندان پرسشنامه‌ای در قالب ۵ شاخص از جمله: اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، کالبدی-فیزیکی، سیاسی و زیست‌محیطی طراحی گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل‌های آماری در فضای نرم افزار SPSS استفاده شده است. نتایج حاصل از پرسشنامه نشان داد که پایداری مدیریت شهری مربوط به هر شاخص، کمتر از ارزش میانگین می‌باشد و سطح معنی داری (sig) نیز تأیید کننده آن است. بنابراین براساس نظرات شهروندان پایداری شاخص‌های مدیریت شهری در وضعیت نامناسبی قرار دارد. تفاوت بدست آمده از میانگین شاخص‌ها گویای آن است که پایداری مدیریت شهری از سطح متوسط به پایین است و در وضعیت کنونی مدیریت شهری ایذه مطابق میل هیچکدام از دو گروه شهروندان و کارشناسان نیست.

کلمات کلیدی: مدیریت شهری، پایداری، شهرداری، شهر ایذه.

Evaluate the Performance of Urban Management in Urban Sustainability (Case Study: Izeh City)

Ahmad Khademalhosseini, Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, University of Najafabad, Iran

Anosiravan Bahrami*, M.A. in Geography and Urban Planning, University of Najafabad, Former Mayor Izeh & Present Mayor Nagneh.

Abstract: The trend of population growth and urbanization, and various problems associated with economic, social and environmental on the one hand and ineffective management of, and control urban development, to solve the problems and bottlenecks on the other hand, has created chaotic cities. Without a doubt one of the main reasons for creating such chaos and instability challenges in management and in the meantime, the lack of an integrated urban management is one of the underlying causes of all the problems. Ize the development of the city as well as the impact of population growth and rural migration to the city's sphere of influence, urban management practices in this town has many problems. In this regard, this study is to evaluate the performance of Ize city's urban management in urban sustainability. The research method employed in terms of the purpose in nature is cross-sectional. The study population included citizens and urban experts (municipal council) that according to the latest census, the population of 122 013 people. The sample size is based on a sample of 383 people. The sample size of the experts was 40. To survey the views of citizens in the form of a questionnaire 5 indicators such as: socio-cultural, economic, physical-physical, environmental, political and was designed. In order to analyze the data, SPSS statistical analysis software is used in space. The results of the questionnaire, the sustainability of urban management related to each indicator, the average value is less than the significance level (sig) also confirms it. So based on the opinions of citizens in urban sustainability management indicators are at a disadvantage. The difference from the mean of indexes suggests that Sustainable urban management of moderate to low level and the current status of Ize city not liking any of the two groups of citizens and expert.

Keywords: Urban management, sustainability, municipalities, council, Ize city.

نویسنده مسئول: انوشیروان بهرامی، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد و شهردار سابق شهر ایذه و شهردار فعلی شهر نقته، خوزستان، شهر ایذه، anosiravanbahrami01@gmail.com

۱- مقدمه

نتیجه تغییرات اساسی در نهادهای اقتصادی و اجتماعی و انقلابی عظیم در صنعت و تکنولوژی بود. در کشورهای در حال رشدی مانند ایران، آمادگی قبلی برای پذیرا شدن چنین دگرگونی‌های پدید نیامد. در این کشورها نه تنها رشد روابط سرمایه داری در اثر تحول و تکامل ساخت اجتماعی و اقتصادی جامعه نبوده بلکه به سبب قرار گرفتن در جهت خواست‌های سرمایه داری جهانی، وابستگی و رشدی غیر پایه‌ای را نیز به دنبال داشته است (مشهدی زاده، ۱۳۸۵: ۳۸۳).

در کشور ایران شهرهای متوسط و کوچک از لحاظ مدیریتی و برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار نسبت به کلانشهرها خیلی کمتر مورد توجه می‌گیرند و سرمایه‌گذاری و برنامه‌های عمرانی، خدماتی، فرهنگی و ... کمتری در این شهرها صورت می‌گیرد. که این عوامل باعث می‌شوند بار اقتصادی، امکانات و خدماتی رفاهی شامل بهداشت - درمان، مسکن، حمل و نقل، سرانه‌های پارک و فضای سبز و ... در این شهرها پایین باشد. شهر ایذه از بدو تاسیس شهرداری در این شهر در سال ۱۳۳۷ تا به امروزه که به عنوان یکی از شهرهای متوسط کشور شناخته می‌شود دچار مشکلات فراوانی از جمله ناکارآمدی نیروی انسانی، عدم اجرای نشدن صحیح طرح‌های شهری، عدم اجرای کارهای عمرانی، فرهنگی، اقتصادی در این شهر، نبود سرمایه‌گذاری اقتصادی و بودجه‌های لازم برای طرح‌های شهری، عدم پرداخت عوارض توسط شهروندان، مشکلات قانونی شهرداری‌ها و شوراها در سطح کشور، منفعت‌طلبی و باند بازی عده‌ای از مسئولین شهری، عدم تعلق خاطر شهروندان و مسئولین به این شهر، شرایط آب و هوایی، فرهنگ پایین شهروندان، عدم قانون مداری و قانون‌گرایی شهروندان شهری، عدم مشارکت‌دهی و مشارکت‌گیری شهروندان، شکل روستا شهری شهر در اکثر محلات، عدم هماهنگی نهادها و سازمان‌های شهری، طایفه‌گرایی، عدم تخصص و پایین بودن تحصیلات افراد جذب شده در نهادهای شهری و اعضای شورای شهر، افزایش سریع جمعیت به سبب مهاجرت و تخلیه جمعیت روستایی ناشی از آبرگیری سدهای کارون ۳ و ۴ و ... بوده است.

طی صد سال اخیر، شهرها درصد زیادی از جمعیت جهان را به سوی خود جذب کرده‌اند. پیش‌بینی سازمان ملل، برآورد کرده است تا سال ۲۰۳۰ بیش از ۶۰ درصد مردم جهان در نواحی شهری، زندگی خواهند کرد. با اینکه شهرها تنها حدود ۲ درصد از سطح زمین را اشغال کرده‌اند، آنها بیش از نیمی از جمعیت جهان را در اختیار دارند، که با نرخ حدود ۵۵ میلیون نفر در سال، در حال افزایش است (بهرامی، ۱۳۹۵: ۱). روند رو به رشد جمعیت و شهرنشینی و بروز مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی از یکسو و ناکارآمد بودن روش‌های مدیریت و کنترل توسعه شهری، جهت رفع مشکلات و تنگناهای مذکور از سوی دیگر، شهرهای نابسامان را خلق نموده است، که برخی از نمودهای آن را می‌توان در شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی، گسترش کالبدی شهرها، شکل‌گیری مجموعه‌های شهری و افزایش هزینه‌های ایجاد زیرساخت‌ها، مشکلات اجتماعی و فرهنگی چون افزایش ناامنی و جرم و جنایت، وندالیسم شهری، افزایش شکاف طبقاتی فقیر و غنی و ... مشاهده نمود، اما باید گفت که مسائل یاد شده، معلول بوده و علت اصلی را باید در جایی دیگر جستجو کرد. بدون شک یکی از اصلی‌ترین علت‌های ایجاد چنین نابسامانی‌ها و ناپایداری‌ها، چالش‌های مدیریتی است و در این میان، نبود مدیریت یکپارچه شهری یکی از علت‌های اساسی تمامی مسائل و مشکلات می‌باشد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۶). از دهه ۱۹۸۰ به بعد، توسعه پایدار به عنوان مفهوم اصلی و بنیادی در راهبرد حفاظت جهانی سازمان ملل^۱ و در گزارش برانت لند^۲ مطرح شد (فرهودی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۰). تاکنون، تعریف‌های متعددی از پایداری بیان شده است؛ اما بسیاری از آنها بر نیازها و ارزش‌های انسانی با تأکید بر آینده متمرکز شده‌اند (Childers et al, 2014: 2).

شهرنشینی یا شهری شدن پایدار، آنچنان شهری شدنی است که از یک سو، امکان زندگی با کرامت انسانی را در شهرهای موجود و آینده برای نسل‌هایش که از پی یکدیگر می‌آیند، فراهم می‌کند و از سوی دیگر، با ملاحظات زیست محیطی همساز و دوستدار محیط زیست است (فیروزبخت و ربیعی فر، ۱۳۹۰: ۹۲). رشد شهرنشینی و آغاز برنامه‌ریزی شهری در غرب

1. United Nations World Conservation Strategy
2. Brundt Land Report

رخنه پیدا می‌کنند تا زمینه نهادی مناسبی برای توسعه پایدار شهری ایجاد شود. مسجاس لیچ^۳ (۲۰۱۴)، در پژوهشی به بررسی مدیریت زباله‌های شهری در جهت توسعه شهری پایدار در لهستان پرداخته است. هدف وی از این پژوهش تجزیه و تحلیل دینامیک از نظر ویژگی‌های مدیریت زباله‌های شهری در مناطق شهری بوده است. با توجه به مقدار زباله‌های جمع‌آوری شده در شهرستان‌ها در دوره‌های زمانی (۲۰۰۴-۲۰۱۲) مقدار زباله‌های جمع‌آوری شده بسیار کمتر شده است. همچنین تعداد و مساحت مکان‌های دفن زباله در شهرستانها کاهش یافته است. با توجه به اینکه مدیریت زباله‌های شهری عنصر مهمی از توسعه پایدار شهری محسوب می‌گردد می‌توان گفت که مدیریت شهری عملکرد بهینه‌ای در زمینه داشته است. بیگلری (۱۳۸۹)، در پایان‌نامه خود به ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله‌ای ناحیه دو شهرداری منطقه چهار تهران پرداخته است. روش کار وی پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه بوده است. نتایج پژوهش نشان داد، ناحیه دو شهرداری منطقه چهار تهران در مرز پایداری قرار دارد. همچنین عملکرد مدیریت شهری از نظر تاثیرگذاری بر پایداری محله‌ای ناحیه دو در عملکرد کالبدی بیشترین تاثیر و در عملکرد اقتصادی دارای کمترین تاثیر در پایداری کلی در ناحیه دو را داشته است. حیدری (۱۳۹۲) در پایان‌نامه خود به سنجش عملکرد مدیریت شهری با تاکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر یزد پرداخته است. جامعه آماری پژوهش وی شامل دو گروه از شهروندان و کارشناسان شهری بوده و ابزار مورد استفاده جهت تحلیل نتایج نرم‌افزار SPSS بوده است. یافته‌های این پژوهش نشان داده است که از دیدگاه شهروندان مدیریت شهری در زمینه حکمروایی خوب شهری میانگینی پایین‌تر از حد متوسط داشته است، اما از دیدگاه کارشناسان شهری در ۵ شاخص اثربخشی و کارایی، شفافیت، قانون‌مداری، مسئولیت و پاسخگویی و شاخص بینش راهبردی میانگینی بالاتر از حد متوسط داشته‌اند.

بنابراین این مشکلات تا حال حاضر نه تنها برطرف نشده بلکه به مرور زمان بیشتر شد است، طوری که در حال حاضر این مشکلات و مسائل صورت قیفی شکل دارند. در صورتی که با توجه به ظرفیت و پتانسیل‌هایی تاریخی و گردشگری که این شهر دارد نهادهای ذی‌ربط می‌توانستند برنامه‌ریزی بهتری برای این شهر در نظر بگیرند و این شهر را به سمت توسعه و پیشرفت هدایت بکردند. ولی متأسفانه این امر در شهر ایزده نادیده گرفته شد. بنابراین مسئله اصلی در این پژوهش، ارزیابی چگونگی عملکرد مدیریت شهری با توجه به دیدگاه پایداری شهر است. با توجه به موارد ذکر شده این پژوهش درصدد است مدیریت شهر ایزده را از جوانب گوناگون بررسی کند و در نهایت با توجه به نتایج بدست آمده راهکارها و پیشنهادهایی برای توسعه و پیشرفت هر چه بیشتر شهر ارائه دهد و به دنبال آن باعث افزایش رضایت شهروندان نسبت به مدیریت شهری شود.

۲- پیشینه پژوهش

ون دیجک^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی به بررسی مفهوم مدیریت شهری پرداخته آن را اینگونه تعریف می‌کند: تلاش برای هماهنگ کردن و یکپارچه کردن اقدامات دولتی و خصوصی و همچنین برای چیره بر مسائلی که ساکنان شهرها با آن مواجه هستند و ایجاد شهرهای رقابتی‌تر، عادلانه‌تر و پایدارتر.

لانگ^۲ (۲۰۰۹)، در پژوهشی با عنوان "عوامل ضروری تعیین‌کننده حاکمیت شهری برای توسعه شهری" با مقایسه شاخص‌های مربوط به دو وضعیت حاکمیت شایست و حاکمیت ضعیف شهری پرداخته و نتیجه می‌گیرد که اعمال حاکمیت ضعیف در شهرهای جهان سوم باعث تولیت نابرابری عمیق گردیده است.

ولتویس^۳ و همکارانش (۲۰۱۳)، در پژوهشی به ارزیابی نقش کارآفرینی مدیران شهری در توسعه پایدار شهری پرداخته‌اند. آنها در بررسی‌هایشان بر نقش کارآفرینان نهادی در توسعه پایدار شعری اذعان داشته‌اند و چگونگی ایفای این نقش از سوی کارآفرینان مدیران شهری را تجزیه و تحلیل کردند. در این پژوهش به پیدا کردن تاکتیک‌ها پرداخته شده است که کارآفرینان با بکارگیری آن در نهادهای رسمی و غیر رسمی

1. Van Dijk
2. Woolthuis
3. Mesjasz-Lech

مدیران، اجرایی شهرداری در مسیر تحقق اهداف، وظایف، راهبردها و برنامه‌های توسعه و بهبود خدمات شهری، منطبق با کیفیت، هزینه و زمان مورد نظر شود. از آنجا که شهرداری به عنوان نهادی عمومی، مدیریت شهر را به عهده دارد ضرورت ارزیابی و مدیریت عملکرد آن کاملاً مشهود است (احسانی فرد و احسانی فرد، ۱۳۹۲: ۹). شهرداری و شورای شهر به عنوان یک سازمان انسانی، سیستمی باز است که علاوه بر محیط درونی خود با محیط برون سازمانی نیز در تعامل است و عوامل مختلف داخلی و خارجی بر عملکرد آن تاثیرگذار است. ارزیابی عملکرد سازمان‌ها و تاثیر دادن نتایج حاصل از آن در چگونگی انجام کارها در جهت بهبود عملکرد از ضروریات مدیریت کارآمد می‌باشد و شهرداری‌ها نیز از این قاعده مستثنی نیستند. به ویژه آنکه شهروندان مهم‌ترین خدمات گیرندگان از شهرداری‌ها هستند و مخاطبی اصلی این نهاد عمومی می‌باشند استفاده از سیستم ارزیابی عملکرد می‌تواند در بالا بردن رضایت شهروندان از شهرداری و نهایتاً ارتقا سطح کیفیت آنان نقش به سزایی را ایفا کند. در جدول ۱ به مقایسه سیستم‌های ارزیابی عملکرد مدیریت سنتی و مدرن پرداخته شده است.

۳-۲ مدل‌های ارزیابی عملکرد

مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که اغلب شهرداری‌های کشورهای پیشرفته از یکی از مدل‌های ارزیابی عملکرد در جهت سنجش عملکرد شهرداری‌های خود استفاده می‌کند. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که روش ارزیابی متوازن ابزاری مناسب برای ایجاد ارتباط در سراسر سازمان و جاری‌سازی راهبردها در تمامی سطوح سازمانی مانند شهرداری‌ها و شورای شهر می‌باشد. از آنجا که فلسفه وجودی سازمان‌ها، بهره‌وری و سودآوری است، این امر منجر به رضایتمندی شهروندان و ذینفعان آن سازمان می‌گردد. لذا در مدل ژنریک ارزیابی متوازن ابعاد یادگیری و رشد، فرآیندهای داخلی، مشتری و مالی لحاظ گردیده است. از آنجا که فلسفه وجودی شهرداری‌ها حفظ انسجام و یکپارچگی و بالا بردن کارایی در جامعه و نظام شهری است، لذا بایستی مفاهیمی در این مدل بکار گرفته شوند که قادر باشند به این مهم دست یافته و آن را سنجش نمایند (بهرامی، ۱۳۹۵: ۴۱). شکل ۲، به انواع مدل‌های ارزیابی عملکرد اشاره شده است.

ریبئی فر و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با استفاده از مدل VIKOR و AHP به سنجش پایداری شهری در شهرهای استان زنجان پرداخته‌اند. یافته‌های حاصل شده از تحقیق نشان داده است که بر اساس امتیاز نهایی خروجی مدل‌ها شهر هیدج کمترین مقدار را داشته و با عنوان پایدارترین شهر استان در رتبه اول قرار گرفته و شهر سجاس با حداکثر مقدار به عنوان ناپایدارترین شهر استان محسوب شده است و امتیازهای حاصل شده، بیانگر این واقعیت است که شکافی بین شهرهای استان از لحاظ پایداری حاکم می‌باشد. سرایی و علیان (۱۳۹۴)، در پژوهشی به سنجش میزان پایداری محله‌ای در بافت تاریخی شهر یزد پرداخته‌اند. برای نیل به اهداف پژوهش خود با استفاده از منطق فازی به سنجش پایداری محلات اقدام کرده‌اند. نتایج پژوهش آنها گواه آن است که محلات بافت تاریخی این شهر از نظر پایداری در شرایط مساعدی به سر نمی‌برند و در وضعیت پایداری ضعیف و کمتر از متوسط قرار دارند.

۳- مبانی نظری

۳-۱ ارزیابی عملکرد

مدیریت و ارزیابی عملکرد سازمان‌ها، یکی از قوی‌ترین ابزارهایی است که می‌توان به کمک آن اطلاعات مورد نیاز را از وضعیت سازمان به دست آورد. الگوهای مختلفی برای ارزیابی عملکرد طراحی شده است که مدیران سازمان‌ها با توجه به هدف از ارزیابی و نوع سازمان از روش و یا مدل خاصی بهره گرفته و یا به ترکیب و تلفیق چندین مدل، مدل مورد نیاز خود را طراحی می‌کنند. هر چند رسالت اصلی هر مدل ارزیابی عملکرد، تعیین کارایی و اثربخشی سازمان مورد ارزیابی است ولی در کنار آن باید توانایی تعیین نقاط قوت و ضعف را داشته باشد و راهکارهایی برای رفع ضعف احتمالی موجود ارائه دهد. لذا شناخت مدل‌های مختلف ارزیابی عملکرد یکی از ابزارهای اساسی و اصلی مدیریت جهت تحقق اهداف، استراتژی‌ها و برنامه‌های سازمان می‌باشد (کیانی و غفاریان، ۱۳۷۹:).

ضرورت ارزیابی عملکرد شهرداری‌ها

در سازمان عمومی نظیر شهرداری و شورای شهر، طراحی و استقرار نظام ارزیابی عملکرد می‌تواند منجر به هدایت صحیح

جدول (۱): مقایسه سیستم‌های ارزیابی عملکرد مدیریت سنتی و مدرن

سیستم سنتی ارزیابی عملکرد	سیستم مدرن ارزیابی عملکرد
تاکید بر ارزیابی عملکرد افراد	تاکید بر ارزیابی فرآیندها
تاکید بر ارزیابی بعد مالی سازمان	تاکید بر ابعاد مختلف سازمان
شاخص‌های گذشته‌نگر	شاخص‌های آینده‌نگر و آینده‌نگر
تاکید بر کنترل	تاکید بر بهبود
ایجاد جویی اعتمادی	ایجاد جویی اعتماد و همکاری
کاهش روحیه خلاقیت و نوآوری	ایجاد و ترویج روحیه خلاقیت و نوآوری
توجه صرف به مشکلات	برقراری روابط علت و معلولی و ریشه‌یابی مشکلات
نتیجه‌گرا	روندگرا
تاکید صرف بر ارزیابی عملکرد	تاکید بر تفهیم اهداف و استراتژی‌های قبل از ارزیابی عملکرد
ارزیابی گسسته	ارزیابی پیوسته

ماخذ: بهرامی، ۱۳۹۶: ۴۰

مدل‌های مبتنی بر زمان و هزینه	مدل‌های برتری سازمانی و محدود ارزیابی	مدل‌های ترازایی (یکپارچگی)	
نمودار نیمه‌عمر	مدل دمینگ (Deming)	سیستم اسمارت (Smart)	
مدل اسکور (Score)	مدل ممیزی کیفیت (ISO)	مدل منشور عملکرد	
	مدل کیفیت مالکوم بالدریج (Baldrige)	مدل الگوگیری (Benchmarking)	
	مدل تعالی سازمانی (EFQM)	مدل مدیریت بر اساس هدف (MBO)	
		مدل نظام مدیریت هوشین (HOSHIN)	مدل کارت امتیازی متوازن (BSC)
			
تاکید بر ارزیابی حوزه مالی و فرآیند تولید مبتنی بر کنترل زمان و هزینه صرف شده	تاکید بر ارزیابی حوزه مدل مدیریت و فرآیند تولید مبتنی بر نتیجه و ارتقاء کیفیت فرآیند	تاکید بر کلیه ابعاد ارزیابی در حوزه مدیریت فرآیند تولید و عملیات عالی و نیروی انسانی مبتنی بر اجرا و ارتقاء استراتژی	

شکل (۱): انواع مدل‌های ارزیابی عملکرد

منبع: بهرامی، ۱۳۹۵: ۴۱

۳-۳ مدیریت شهری^۱

طرح‌های توسعه شهری و رفع نیازهای جمعیت، جریان عبور و مرور در شهر، رفاه شهری، مسکن، کاربری اراضی، تفریح، فرهنگ، تاسیسات زیربنایی و امثال آنها بر عهده دارد (تقوایی و محمدی، ۱۳۸۸: ۱۸۱).

مدیریت شهری، سازمانی گسترده متشکل از عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی موثر و ذی ربط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری با هدف اداره، هدایت و کنترل توسعه همه جانبه و پایدار شهرها می‌باشد که دارای تشکیلات وسیعی است و مهمترین نقش را در موفقیت

1. Urban Management

مستلزم شبکه‌یی غیررسمی است. شبکه‌هایی که مردم را قادر می‌سازند زمانی که شبکه‌های رسمی، در کار فرو می‌مانند آن را به انجام رسانند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۶).

۳-۳-۳ نظریه مدیریت مداری شهری^۲

نظریه مدیریت مداری شهری پال (۱۹۵۷) موضوع بسیاری از مطالعات شهرشناسی بنیانی که مبتنی بر نظریه‌پردازی است و جهت‌گیری علمی محض دارد و مرزهای دانش شهرشناسی را گسترش می‌دهد، قرار گرفته است. از نظر پال مدیران شهری (اعم از شهرداران، مدیران شرکت‌های ساختمانی و مدیران دولتی مرتبط با امور شهری) در توزیع منابع از اهمیت خاصی برخوردار است. وی روی استقلال نسبی مدیران شهری تأکید دارد. با وجود این، مطالعات شهرشناسی اخیر در زمینه مدیریت گرایبی نشان داده است که مدیران تحت تأثیر گروه‌های اقتصادی، مقررات دیوان‌سالاری و مقررات نظام مدیریت شهری هستند و برخلاف نظریه پال از استقلال عمل مورد انتظار برخوردار نیستند (پاپلی یزدی و رجبی سانجرودی، ۱۳۸۲: ۳۲۲).

۳-۳-۴ وضعیت موجود مدیریت شهری در ایران

در ایران، مدیریت شهرها در دوره معاصر از زمان مشروطه با تأسیس بلدیة‌ها که در دوره رضا شاه به شهرداری تغییر نام یافت، شروع شد. مدیریت شهری در قبل از انقلاب نیز در مواجهه با دولت فراز و نشیب‌هایی داشت تا این که شوراهای شهر در سال ۱۳۷۸ تشکیل شد و شهردار با انتخاب شورا معرفی می‌گردد. در زمینه شوراها نیز مشاهده می‌شود که نه تنها حول وظایفی که در قانون به آنها محول شده، فعالیت نمی‌کنند، بلکه اقداماتی صورت گرفته است تا اختیار انتخاب شوراها را به وزارت کشور واگذار کنند که مجلس با آن مخالفت نمود (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۷: ۲۵). از بررسی مدل‌های مدیریت شهری در کشورهای اروپایی و آمریکایی و مطالعه متون قانونی مربوط به مدیریت شهری در ایران چنین استنباط می‌شود که نوع مدل مدیریت شهری در ایران شورا-مدیر شهر است (آخوندی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۵۳).

مدیریت شهری به تمامی نهادها، سازمان‌ها و افرادی گفته می‌شود که به صورت رسمی یا غیررسمی در فرآیند مدیریت شهر اثرگذار هستند. پس مدیریت شهری فقط شهرداری و شورای شهر نمی‌باشد و هر عنصری که در فرآیند مدیریتی شهر اثر دارد در این حیطه قرار دارد (لطفی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۵).

۳-۳-۱ نظریه مدیریت پایدار شهری^۱

مدیریت پایدار شهری حداقل استفاده از منابع غیرقابل تجدید پذیر، پیشرفت در استفاده از منابع تجدیدپذیر، ظرفیت‌های جذب مواد زائد در سطح جهانی و محلی، محدودیت‌ها در نیازهای اساسی انسان را شامل می‌شود. مدیریت پایدار شهری با چهار بحران مواجه است. به طور کلی سیاست‌های شهری می‌بایست از نظر اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی و تکنیکی پایدار باشد. این نظریه موضوعات مهمی از جمله جلوگیری از آلودگی محیط شهری و ناحیه‌ای، کاهش ظرفیت‌های تولید محیط محلی، ناحیه‌ای و ملی، عدم حمایت از توسعه‌های زیان‌آور، و حمایت از بازیافت‌ها را مطرح می‌کند (زیاری، ۱۳۸۱: ۱۸).

۳-۳-۲ نظریه حاکمیت و مدیریت شهری

نظریه برایان مک لالین در حدود دهه هفتاد در مورد حکومت شهری می‌پردازد. به نظر وی در یک جامعه نهاد‌های مدنی در قالب تجلی رفتارهای شهری شکل می‌گیرند و به همین سبب نسبت به تغییرات اجتماعی از اهمیت بیشتری برخوردارند و اولین حرکت‌های اجتماعی در شهرها شکل گرفته و قوام می‌یابند. مک لالین شهر را به عنوان یک سیستم باز در نظر می‌گیرد. سیستمی که نسبت به تغییرات رو به رشد از سازگاری بیشتری برخوردار می‌باشد و نسبت به مسائل آن پاسخگو باشد، در نظر مک لالین فرایند سیستمی حاکم بر شهر بر سیستم برنامه‌ریزی و نظام تصمیم‌گذاری اثرگذار است. از نظر مک لالین بحث حکومت شهری و حاکمیت شهری به این صورت معین می‌گردد. از نظر او حاکمیت نوعی فرایند است، این فرایند متضمن نظام به هم پیوسته‌ای است که هم "حکومت" و هم "اجتماع" را در بر می‌گیرد. پاسخگویی، تناسب و آینده‌نگری در حاکمیت، توانایی بر خورد مؤثر با مسائل جاری و پیش‌بینی رویدادها نه تنها به شبکه‌های سازمانی رسمی، بستگی دارد بلکه

1- Sustainable Management Of Urban

2- Urban Management Realism

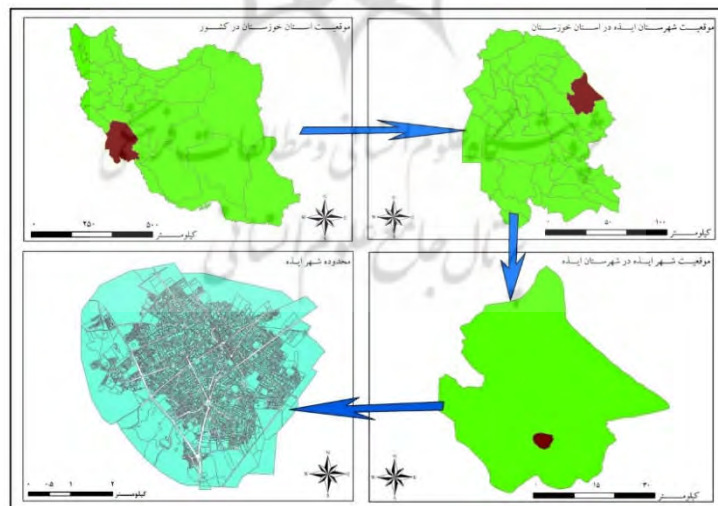
در مورد وضعیت مدیریت شهری در ایران می‌توان اظهار نظر نمود که «برنامه‌ریزی و مدیریت شهری در ایران دچار نازایی شده است. گسترش اسکان غیررسمی، بن‌بست رفت و آمد، ازدیاد آلودگی، گرانی مسکن و غیره نشانه‌های بارز و رنج آور این نازایی است. دولت‌ها هر چند از یک سو قوانین تفویض اختیار خود را به مدیریت شهری، تصویب می‌کند، اما از سوی دیگر نه تنها از شورایاری‌ها حمایت قانونی نکرده، در پی تضعیف و تجدید اختیارات شوراها بر می‌آیند».

۴- مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر ماهیت کاربردی - نظری و از لحاظ روش توصیفی - تحلیلی است. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. روش کتابخانه‌ای به منظور تدوین مبانی نظری و پیشینه پژوهش به کار گرفته شده است. در روش میدانی از مشاهده و ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل دو گروه کارشناسان (شهرداری و شورای شهر) و شهروندان شهر ایذه می‌باشد. بر اساس آخرین سرشماری جمعیت این شهر برابر ۱۲۲۰۱۳ نفر می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران

۵- محدوده مورد مطالعه

شهر ایذه در استان خوزستان، در پهنه ای ۲۳۲۹/۱ کیلو متر مربع، در دشتی بیضی شکل در شمال شرقی استان خوزستان قرار دارد. این منطقه در ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی و ارتفاعی معادل ۷۶۰ متر واقع شده است. شهر ایذه بین استان چهارمحال و بختیاری و استان کهگیلویه و بویراحمد و شهرستان‌های مسجدسلیمان و باغملک قرار دارد (امانپور و همکاران، ۱۳۹۴: ۹۹). براساس سرشماری عموم و نفوس مسکن جمعیت شهرنشین شهر ایذه به ۱۱۳۴۵۶ هزار نفر می‌رسد (درگاه ملی آمار ایران، ۱۳۹۰).

شکل (۲): موقعیت شهر دزفول در شهرستان، استان و کشور

۶- یافته‌های تحقیق

در ابتدا جهت آشنایی و شناخت هرچه بیشتر جامعه آماری مورد مطالعه، خصیصه‌های عمومی پاسخ‌گویان (شهروندان) مورد بررسی قرار گرفت. این ویژگی‌های عمومی مطابق با پرسشنامه‌های آماری در قالب ۴ سوال شامل: جنسیت، سن، سواد و شغل تدوین و ارائه شده است. طبق تحلیل از لحاظ جنسیت ۶۵/۵ درصد پاسخ‌گویان مرد و ۳۴/۵ درصد پاسخ‌گویان زن بوده‌اند، از لحاظ سن بیشترین پاسخ‌گویان بین سن

مورد بررسی قرار گرفت. این ویژگی‌های عمومی مطابق با پرسشنامه‌های آماری در قالب ۴ سوال شامل: جنسیت، سن، سواد و شغل تدوین و ارائه شده است. طبق تحلیل از لحاظ جنسیت ۶۵/۵ درصد پاسخ‌گویان مرد و ۳۴/۵ درصد پاسخ‌گویان زن بوده‌اند، از لحاظ سن بیشترین پاسخ‌گویان بین سن

اختلاف میانگین تمامی گویه‌های شاخص اجتماعی - فرهنگی و همچنین مجموع شاخص، با میانگین جامعه با ضریب ۰/۹۵٪ معنادار است. به این ترتیب می‌توان گفت که با توجه به پاسخ‌های پرسش‌شوندگان در رابطه با عملکرد مدیریت شهری ایذه در رابطه با شاخص اجتماعی-فرهنگی به طور معناداری پایین‌تر از سطح میانگین جامعه می‌باشد. بررسی گویه‌های این شاخص نشان می‌دهد که پاسخگویان از وضعیت تمامی گویه‌های مطرح شده در مورد عملکرد مدیریت شهری ایذه در رابطه با شاخص اجتماعی-فرهنگی رضایت بسیار پایینی دارند. براساس نتایج مندرج در جدول بیشترین میانگین متعلق به گویه‌ی تامین امنیت شهروندان با میانگین (۲/۱۴) و کمترین میانگین متعلق به گویه‌ی گسترش آداب و فرهنگ شهر نشینی با میانگین (۱/۵) می‌باشد.

۳۱ تا ۴۰ سال بوده‌اند، از لحاظ سواد لیسانس با ۴۶ درصد بیشترین درصد را به خود اختصاص داده و از لحاظ شغل بیشترین درصد با ۲۹/۸ درصد مربوط به شاغلین بخش دولتی بوده‌اند. مشخصات عمومی کارشناسان که حجم نمونه آن ۴۰ نفر (پرسنل شهرداری و شورای شهر) بوده است. از این تعداد کارشناس ۳۲/۵ درصد زن و ۶۷/۵ درصد مرد بوده‌اند. همچنین از لحاظ تحصیلات، ۲۰ درصد دارای مدرک دیپلم، ۳۵ درصد فوق دیپلم، ۲۷/۵ درصد لیسانس و ۱۷/۵ درصد کارشناسان دارای مدرک فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

۱-۶ بررسی دیدگاه شهروندان نسبت به شاخص‌های مدیریت شهری

- شاخص اجتماعی - فرهنگی

چنانچه در جدول ۲، مشاهده می‌گردد با توجه به مقدار (sig)

جدول (۲): آزمون T تک نمونه‌ای برای سنجش میانگین عملکرد مدیریت شهری ایذه در رابطه با شاخص اجتماعی - فرهنگی

گویه‌های شاخص اجتماعی-فرهنگی	میانگین	انحراف معیار	T	sig	اختلاف میانگین
تاسیس مراکز فرهنگی از جمله کتابخانه‌های عمومی، فرهنگسرا و ...	۲/۱۳	۱/۰۳	-۱۶/۴۱	۰/۰۰۰	-۰/۸۷
تامین امنیت شهروندان	۲/۱۴	۱/۱۴	-۱۴/۷۴	۰/۰۰۰	-۰/۸۶
ایجاد فضاهای ورزشی و تفریحی	۱/۶۷	۰/۸	-۳۲/۶	۰/۰۰۰	-۱/۳۳
برگزاری برنامه‌های فرهنگی و مذهبی	۱/۹۷	۱/۱۵	-۱۷/۵۱	۰/۰۰۰	-۱/۰۳
کلاس‌های آموزشی لازم برای شهروندان	۱/۵۲	۰/۸۲	-۳۵/۳	۰/۰۰۰	-۱/۴۷
بستر سازی تقویت بنیان نهادهای اجتماعی و بنیان‌های خانوادگی	۱/۴۷	۰/۷۴	-۴۰/۲۵	۰/۰۰۰	-۱/۵۳
گسترش آداب و فرهنگ شهرنشینی	۱/۵	۰/۷۶	-۳۷/۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۴۹
تلاش در جهت حفظ فرهنگ، آداب و رسوم قومیت‌های شهری	۱/۹۱	۰/۹۲	-۲۳	۰/۰۰۰	-۱/۰۹
مجموع	۱/۸	۰/۷۱	۳۳/۵۲	۰/۰۰۰	-۱/۲۱

- شاخص اقتصادی

پاسخگویان از وضعیت تمامی گویه‌های مطرح شده در مورد عملکرد مدیریت شهری ایذه در رابطه با شاخص اقتصادی رضایت بسیار پایینی دارند. براساس نتایج مندرج در جدول بیشترین میانگین متعلق به گویه‌ی نابرابری در توزیع منابع مالی و سرمایه گذاری‌های دولت بین مناطق شهری با میانگین (۱/۷۱) و کمترین میانگین متعلق به گویه‌ی تلاش در جهت فقرزدایی شهری با میانگین (۱/۳۹) می‌باشد.

چنانچه در جدول ۲، مشاهده می‌گردد با توجه به مقدار (sig) اختلاف میانگین تمامی گویه‌های شاخص اقتصادی و همچنین مجموع شاخص، با میانگین جامعه با ضریب ۰/۹۵٪ معنادار است. به این ترتیب می‌توان گفت که با توجه به پاسخ‌های پرسش‌شوندگان در رابطه با عملکرد مدیریت شهری ایذه در رابطه با شاخص اقتصادی به طور معناداری پایین‌تر از سطح میانگین جامعه می‌باشد. بررسی گویه‌های این شاخص نشان می‌دهد که

جدول (۳): آزمون T تک نمونه‌ای برای سنجش میانگین عملکرد مدیریت شهری ایزه در رابطه با شاخص اقتصادی

گروه‌های شاخص اقتصادی	میانگین	انحراف معیار	T	sig	اختلاف میانگین
ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار تولیدی، خدماتی و صنعتی برای شهروندان	۱/۴۴	۰/۷۷	-۳۸/۷	۰/۰۰۰	-۱/۵۶
حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی و تعاونی‌ها	۱/۶۱	۰/۸۶	-۳۱/۷	۰/۰۰۰	-۱/۳۸
آماده ساختن خدمات و تسهیلات لازم برای پشتیبانی فعالیت‌های مولد شهری	۱/۶۶	۰/۹۵	-۲۷/۴	۰/۰۰۰	-۱/۳۴
حمایت از کارآفرین‌ها و کارآفرینی	۱/۵۸	۰/۷۲	-۳۸/۵	۰/۰۰۰	-۱/۴۱
اشاعه و ترویج دانش فنی و توسعه تحقیقات بهنگام در امور اقتصادی و بازرگانی با مشارکت تولیدکنندگان	۱/۶۹	۰/۹۱	-۲۸/۱	۰/۰۰۰	-۱/۳۰
نابرابری در توزیع منابع مالی و سرمایه‌گذاری‌های دولت بین مناطق شهری	۱/۷۱	۰/۹۴	-۲۶/۸	۰/۰۰۰	-۱/۲۹
تلاش در جهت فقرزدایی شهری	۱/۳۹	۰/۵۹	-۵۳/۲	۰/۰۰۰	-۱/۶۱
بهبود بهره‌وری و بهبود استانداردهای زندگی شهرنشینان	۱/۶۴	۰/۷۳	-۳۶/۱	۰/۰۰۰	-۱/۳۵
قیمت‌گذاری مناسب عوارض شهرداری	۱/۷	۰/۸۴	-۳۰/۴	۰/۰۰۰	-۱/۳۰
مجموع	۱/۶۱	۰/۶۷	-۴۰/۹	۰/۰۰۰	-۱/۴۰

- شاخص کالبدی-فیزیکی

چنانچه در جدول ۴، مشاهده می‌گردد با توجه به مقدار (sig) اختلاف میانگین تمامی گروه‌های شاخص کالبدی-فیزیکی و همچنین مجموع شاخص، با میانگین جامعه با ضریب ۰/۹۵ معنادار است. به این ترتیب می‌توان گفت که با توجه به پاسخ‌های پرسش‌شوندگان در رابطه با عملکرد مدیریت شهری ایزه در رابطه با شاخص کالبدی-فیزیکی به طور معناداری پایین‌تر از سطح میانگین جامعه می‌باشد. بررسی گروه‌های این شاخص نشان می‌دهد که پاسخگویان از وضعیت تمامی گروه‌های مطرح شده در مورد عملکرد مدیریت شهری ایزه در رابطه با شاخص کالبدی-فیزیکی رضایت بسیار پایینی دارند. براساس نتایج مندرج در جدول بیشترین میانگین متعلق به گروهی ایجاد تاسیسات (آب، برق، گاز، فاضلاب، تلفن و...) ملزوم شهری با میانگین (۲/۱۷) و کمترین میانگین متعلق به گروهی ایجاد فضایی برای دسترسی بیشتر به خدمات شهری با میانگین (۱/۵۵) می‌باشد.

جدول (۴): آزمون T تک نمونه‌ای برای سنجش میانگین عملکرد مدیریت شهری ایزه در رابطه با شاخص کالبدی-فیزیکی

گروه‌های شاخص کالبدی-فیزیکی	میانگین	انحراف معیار	T	sig	اختلاف میانگین
ایجاد فضایی برای دسترسی بیشتر به خدمات شهری	۱/۵۵	۰/۷۲	-۳۹/۳۸	۰/۰۰۰	-۱/۴۵
ایجاد تاسیسات (آب، برق، گاز، فاضلاب، تلفن و...) ملزوم شهری	۲/۱۷	۱/۲۱	-۱۳/۴۰	۰/۰۰۰	-۰/۸۳
ایجاد تجهیزات (فضای سبز، پست، اماکن مذهبی، آتش‌نشانی و...) ملزوم شهری	۱/۶۹	۱/۸۳	-۳۰/۷۰	۰/۰۰۰	-۱/۳۱
زیرسازی، جدول‌گذاری و آسفالت معابر	۱/۶۹	۰/۸۳	-۳۰/۷۴	۰/۰۰۰	-۱/۳۱
ارائه خدمات حمل و نقل عمومی مناسب	۱/۷۹	۱/۰۱	-۲۳/۳۵	۰/۰۰۰	-۱/۲۱
ایجاد پیاده‌روهای مناسب	۱/۹۶	۰/۹۹	-۲۰/۴۶	۰/۰۰۰	-۱/۰۴
زیبا سازی فضاهای شهری	۱/۶۵	۰/۸۰	-۳۲/۸۵	۰/۰۰۰	-۱/۳۴
تامین روشنایی معابر	۱/۸۲	۰/۸۶	-۲۶/۶۱	۰/۰۰۰	-۱/۱۷
مجموع	۱/۷۹	۰/۶۹	-۳۴/۲۱	۰/۰۰۰	-۱/۲۱

- شاخص سیاسی

پاسخگویان از وضعیت تمامی گویه‌های مطرح شده در مورد عملکرد مدیریت شهری ایزده در رابطه با شاخص سیاسی رضایت بسیار پایینی دارند. براساس نتایج مندرج در جدول بیشترین میانگین متعلق به گویه‌ی دسترسی به اطلاعات و اخبار شهر با میانگین (۱/۷۳) و کمترین میانگین متعلق به گویه‌ی بسترسازی عدالت اجتماعی و شهروندی با میانگین (۱/۴۹) می‌باشد.

چنانچه در جدول ۵، مشاهده می‌گردد با توجه به مقدار (sig) اختلاف میانگین تمامی گویه‌های شاخص سیاسی و همچنین مجموع شاخص، با میانگین جامعه با ضریب ۹۵٪ معنادار است. به این ترتیب می‌توان گفت که با توجه به پاسخ‌های پرسش شوندگان در رابطه با عملکرد مدیریت شهری ایزده در رابطه با شاخص سیاسی به طور معناداری پایین‌تر از سطح میانگین جامعه می‌باشد. بررسی گویه‌های این شاخص نشان می‌دهد که

جدول (۵): آزمون T تک نمونه‌ای برای سنجش میانگین عملکرد مدیریت شهری ایزده در رابطه با شاخص سیاسی

گویه‌های شاخص سیاسی	میانگین	انحراف معیار	T	sig	اختلاف میانگین
امکان حضور و فعالیت شهروندان در مشارکت‌های اجتماعی و تصمیمات شهر	۱/۵۷	۰/۷۲	-۳۹/۰۴	۰/۰۰۰	-۱/۴۳
دسترسی به اطلاعات و اخبار شهر	۱/۷۳	۰/۷۶	-۳۲/۳۸	۰/۰۰۰	-۱/۲۶
ارائه خدمات اداری مناسب به شهروندان	۱/۷۱	۰/۸۳	-۳۰/۰۹	۰/۰۰۰	-۱/۲۸
بسترسازی عدالت اجتماعی و شهروندی	۱/۴۹	۰/۶۶	-۴۴/۵۷	۰/۰۰۰	-۱/۵۱
امکان حضور زنان و انجام فعالیت در فضاهای شهری	۱/۶۹	۰/۹۶	-۲۶/۶۵	۰/۰۰۰	-۱/۳۱
حمایت از ایجاد و توسعه تشکل‌های صنفی و سیاسی محله	۱/۶۲	۰/۸۹	-۳۰/۱۴	۰/۰۰۰	-۱/۳۸
داشتن برنامه‌ریزی منظم و یکپارچه در هدایت امور شهری	۱/۵۵	۰/۷۶	-۳۷/۲۶	۰/۰۰۰	-۱/۴۵
جلوگیری از توزیع نابرابر امکانات رفاهی در بین مناطق شهری	۱/۵۶	۰/۷۲	-۳۹/۲۲	۰/۰۰۰	-۱/۴۴
داشتن هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی در جهت مدیریت شهری یکپارچه	۱/۶۱	۰/۸۱	-۳۳/۵۰	۰/۰۰۰	-۱/۳۹
نبود هماهنگی بین ماموریت‌ها و وظایف اجرایی و برنامه‌های عملیاتی دستگاه‌های اجرایی	۱/۵۸	۰/۸۴	-۳۲/۸۸	۰/۰۰۰	-۱/۴۲
مجموع	۱/۶۱	۰/۶۵	-۴۱/۶۶	۰/۰۰۰	-۱/۳۹

- شاخص زیست-محیطی

شاخص نشان می‌دهد که پاسخگویان از وضعیت تمامی گویه‌های مطرح شده در مورد عملکرد مدیریت شهری ایزده در رابطه با شاخص زیست-محیطی رضایت بسیار پایینی دارند. براساس نتایج مندرج در جدول بیشترین میانگین متعلق به گویه‌ی تامین آب آشامیدنی سالم با میانگین (۲/۲۲) و کمترین میانگین متعلق به گویه‌ی ولایت‌های حمل و نقل جهت توجه به پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و وسایل حمل و نقل عمومی به جای خودروهای شخصی با میانگین (۱/۵۱) می‌باشد.

چنانچه در جدول ۶، مشاهده می‌گردد با توجه به مقدار (sig) اختلاف میانگین تمامی گویه‌های شاخص زیست-محیطی و همچنین مجموع شاخص، با میانگین جامعه با ضریب ۹۵٪ معنادار است. به این ترتیب می‌توان گفت که با توجه به پاسخ‌های پرسش شوندگان در رابطه با عملکرد مدیریت شهری ایزده در رابطه با شاخص زیست-محیطی به طور معناداری پایین‌تر از سطح میانگین جامعه می‌باشد. بررسی گویه‌های این

جدول (۶): آزمون T تک نمونه‌ای برای سنجش میانگین عملکرد مدیریت شهری ایذه در رابطه با شاخص زیست-محیطی

گویه‌های شاخص زیست-محیطی	میانگین	انحراف معیار	T	sig	اختلاف میانگین
تامین آب آشامیدنی سالم	۲/۲۲	۱/۱۳	-۱۳/۵۲	۰/۰۰۰	-۰/۷۸
جمع آوری به موقع زباله‌ها و دفع مناسب آن	۱/۷۳	۰/۹۸	-۲۵/۲۲	۰/۰۰۰	-۱/۲۶
جمع آوری فاضلاب و دفع مناسب آن	۱/۷۶	۱/۰۱	-۲۳/۹۹	۰/۰۰۰	-۱/۲۴
تنظیف و نگهداری از معابر و مجاری آب و فاضلاب	۱/۶۶	۰/۸۹	-۲۹/۲۵	۰/۰۰۰	-۱/۳۴
کاهش آلودگی و حفظ محیط زیست شهر	۱/۶۷	۰/۸۶	-۳۰/۲۸	۰/۰۰۰	-۱/۳۳
روان سازی ترافیک	۲/۰۷	۱/۲۳	-۱۴/۹۱	۰/۰۰۰	-۰/۹۳
حفاظت از محیط طبیعی	۱/۸	۰/۹۹	-۲۳/۹۳	۰/۰۰۰	-۱/۲۱
جلوگیری از ایجاد و تاسیس کلیه اماکنی که به نحوی موجب بروز مزاحمت ساکنان یا مخالف اصول بهداشت است از جمله صنایع و کارگاه‌ها	۱/۸۴	۰/۹۸	-۲۳/۳۰	۰/۰۰۰	-۱/۱۶
اولویت‌های حمل و نقل جهت توجه به پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و وسایل حمل و نقل عمومی به جای خودروهای شخصی	۱/۵۱	۰/۷۷	-۳۷/۲۲	۰/۰۰۰	-۱/۴۶
بهره برداری از منابع تجدید پذیر	۱/۷	۰/۹۵	-۲۶/۹۱	۰/۰۰۰	-۱/۳۰
حداقل سازی مصرف منابع تجدید ناپذیر	۱/۵۳	۰/۷۸	-۳۷/۶۳	۰/۰۰۰	-۱/۴۹
مجموع	۱/۷۷	۰/۷۷	-۳۱/۲۱	۰/۰۰۰	-۱/۲۳

در کشور ایران شهرهای متوسط و کوچک از لحاظ مدیریتی و برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار نسبت به کلانشهرها خیلی کمتر مورد توجه می‌گیرند و سرمایه‌گذاری و برنامه‌های عمرانی، خدماتی، فرهنگی و ... کمتری در این شهرها صورت می‌گیرد. که این عوامل باعث می‌شوند بار اقتصادی، امکانات و خدماتی رفاهی شامل بهداشت - درمان، مسکن، حمل و نقل، سرانه‌های پارک و فضای سبز و ... در این شهرها پایین باشد. شهر ایذه به عنوان یکی از شهرهای متوسط کشور در سال‌های اخیر با رشد جمعیت زیادی مواجه بوده که از دلایل اصلی رشد جمعیت این شهر می‌توان به مهاجرت روستای‌های اطراف اشاره کرد. بنابراین رشد سریع جمعیت از یک سو و سوء مدیریت و ناتوانی مسئولین شهری در اداره و کنترل شهر از سوی دیگر به نارضایتی شهروندان دامن زده است. اما به توجه به دلایلی که ذکر گردید می‌توان گفت عواملی چون طایفه‌گرایی و قوم‌گرایی، عدم تخصص و منفعت‌طلبی مسئولین شهری، پایین بودن سهم مشارکت شهروندان، پایین بودن سرمایه اجتماعی شهروندان، نبود صنعت و کارخانه‌جات، درآمد پایین اقتصادی شهروندان، شکل روستاشهری در شهر ایذه در ناکارآمدی مدیریت شهری این شهر دخیل باشند.

۲-۶- بررسی عملکرد مدیریت شهری شهر ایذه با توجه به شاخص‌های پایداری شهری از دیدگاه شهروندان

برای تعیین میزان عملکرد مدیریت شهری ایذه با توجه به شاخص‌های پایداری شهری (اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی فیزیکی، سیاسی و زیست محیطی) از آزمون T تک متغیره استفاده شده است. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که پایداری مدیریت شهری مربوط به هر شاخص، کمتر از ارزش میانگین (۳) می‌باشد و سطح معنی داری (sig) نیز تأییدکننده آن است. بنابراین براساس نظریات شهروندان پایداری شاخص‌های مدیریت شهری در وضعیت نامناسبی قرار دارد. همانطور که در جدول ۷، مشاهده می‌شود، میانگین شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی و کالبدی فیزیکی با (۱/۷۹)، میانگین گویه‌های زیست محیطی با (۱/۷۷)، سیاسی (۱/۶۱) و اقتصادی با (۱/۶۰) می‌باشد. این میانگین نشان‌دهنده آن است که وضعیت مدیریت شهری ایذه نامناسب است و از معیارهای استاندارد پایداری و رضایتمندی شهروندان فاصله زیادی دارد. در نحوه مدیریت هر شهری عوامل زیادی دخالت دارند، از جمله عواملی که در مدیریت و ناپایداری شهری ایذه دخالت دارند می‌توان به عوامل ذیل اشاره کرد.

جدول (۷): نتایج آزمون t جهت بررسی عملکرد مدیریت شهری شهر ایزه از دیدگاه شهروندان

Test Value = 3							شاخص متغیر	
میانگین فرضی	Sig	درجه آزادی	مقدار t	فراوانی	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین		
۳	۰/۰۰۱	۳۸۲	-۳۳/۵۲۰	۳۸۳	۰/۷۰۵	-۱/۲۰۸	۱/۷۹	اجتماعی - فرهنگی
۳	۰/۰۰۱	۳۸۲	-۴۰/۸۹۵	۳۸۳	۰/۶۶۷	-۱/۳۹۴	۱/۶۰	اقتصادی
۳	۰/۰۰۱	۳۸۲	-۳۴/۲۱۴	۳۸۳	۰/۶۹۱	-۱/۲۰۸	۱/۷۹	کالبدی - فیزیکی
۳	۰/۰۰۱	۳۸۲	-۴۱/۶۵۸	۳۸۳	۰/۶۵۱	-۱/۳۸۶	۱/۶۱	سیاسی
۳	۰/۰۰۱	۳۸۲	-۳۱/۲۰۶	۳۸۳	۰/۷۷۱	-۱/۲۲۹	۱/۷۷	زیست محیطی

۳) می‌باشد و سطح معنی داری (Sig) نیز تأییدکننده آن است (جدول ۸). طبق نظرات کارشناسان شاخص‌های پایداری اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی شهر ایزه به ترتیب با میانگین (۲/۲۵ و ۲/۰۴) نسبت به دیگر شاخص‌ها (کالبدی فیزیکی، سیاسی و اقتصادی) از وضعیت بهتری برخوردار هستند. اما این وضعیت نشان دهنده پایداری نیست و با سطح متوسط و مطلوب فاصله زیادی دارند.

۳-۶ سنجش پایداری مدیریت شهر ایزه از نظر کارشناسان

برای تعیین میزان عملکرد مدیریت شهری ایزه با توجه به شاخص‌های پایداری شهری (اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی فیزیکی، سیاسی و زیست محیطی) از آزمون T تک متغیره استفاده شده است. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که پایداری مدیریت شهری مربوط به هر شاخص، کمتر از ارزش میانگین

جدول (۸): نتایج آزمون t جهت بررسی عملکرد مدیریت شهری شهر ایزه از دیدگاه کارشناسان

Test Value = 3							شاخص متغیر	
میانگین فرضی	Sig	درجه آزادی	مقدار t	فراوانی	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین		
۳	۰/۰۰۱	۳۹	-۵/۸۵۲	۴۰	۰/۸۴۱	-۰/۷۴۲	۲/۲۵	اجتماعی - فرهنگی
۳	۰/۰۰۱	۳۹	-۸/۲۴۶	۴۰	۰/۷۷۲	-۱/۰۰۷	۱/۹۹	اقتصادی
۳	۰/۰۰۱	۳۹	-۱۲/۱۶۴	۴۰	۰/۶۴۸	-۱/۲۴۷	۱/۷۵	کالبدی - فیزیکی
۳	۰/۰۰۱	۳۹	-۹/۰۳۱	۴۰	۰/۷۵۱	-۱/۰۷۳	۱/۹۲	سیاسی
۳	۰/۰۰۱	۳۹	-۱۴/۶۰۱	۴۰	۰/۴۱۵	-۰/۹۵۸	۲/۰۴	زیست محیطی

میانگین شاخص‌ها گویای آن است که پایداری مدیریت شهری از سطح متوسط به پایین است و در وضعیت کنونی مدیریت شهری ایزه مطابق میل هیچکدام از دو گروه شهروندان و کارشناسان نیست، هرچند بین میانگین این دو گروه تفاوت وجود دارد و کارشناسان میزان پایداری مدیریت شهری را در سطحی مناسبتر اظهار کرده‌اند، اما با قطعیت می‌توان گفت که مدیریت شهری ایزه از سطح پایداری مطلوب و استاندارد که رفاه و کیفیت زندگی شهروندان را تضمین و ارتقاء دهد و به سرزندگی شهری کمک کند فاصله زیادی دارد.

۴-۶ بررسی تناسب عملکرد مدیریت شهری ایزه با الگوی پایداری شهری از نظر شهروندان

در این بخش تناسب پایداری شهری از نظر شهروندان و کارشناسان (پرسنل شهرداری و شورای شهری) مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۹). طبق نتایج از دیدگاه شهروندان، شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی، کالبدی فیزیکی، زیست محیطی، سیاسی و اقتصادی به ترتیب بیشترین پایداری را دارند. اما طبق نظرات کارشناسان شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی، زیست محیطی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی فیزیکی به ترتیب از بیشترین پایداری برخوردار هستند. تفاوت بدست آمده از

جدول (۹): بررسی تطبیقی نظرات شهروندان و کارشناسان در رابطه با پایداری مدیریت شهری شهر ایزه

پایداری مدیریت شهری از دیدگاه کارشناسان						پایداری مدیریت شهری از دیدگاه شهروندان					شاخص متغیر
میانگین فرضی	نتیجه	Sig	مقدار t	اختلاف میانگین	میانگین	نتیجه	Sig	مقدار t	اختلاف میانگین	میانگین	
۳	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۵/۸۵۲	-۰/۷۴۲	۲/۲۵	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۳۳/۵۲۰	-۱/۲۰۸	۱/۷۹	اجتماعی - فرهنگی
۳	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۸/۲۴۶	-۱/۰۰۷	۱/۹۹	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۴۰/۸۹۵	-۱/۳۹۴	۱/۶۰	اقتصادی
۳	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۱۲/۱۶۴	-۱/۲۴۷	۱/۷۵	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۳۴/۲۱۴	-۱/۲۰۸	۱/۷۹	کالبدی - فیزیکی
۳	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۹/۰۳۱	-۱/۰۷۳	۱/۹۲	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۴۱/۶۵۸	-۱/۳۸۶	۱/۶۱	سیاسی
۳	ناپایدار	۰/۰۰۱	-۱۴/۶۰۱	-۰/۹۵۸	۲/۰۴	ناپایدار	۰/۰۰۱	۰/۷۷۱	-۱/۲۲۹	۱/۷۷	زیست محیطی

در ادامه جهت بررسی میزان تأثیر گذاری مدیریت شهری در پایداری شهری از روش رگرسیون خطی و تحلیل واریانس استفاده شده است، عملکرد مدیریت شهری متغیر مستقل و پایداری به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. مدل برازش رگرسیونی عوامل تأثیر گذار در پایداری شهری در محدوده مورد مطالعه را ۰/۸۱ دخیل می‌داند (جدول ۱۰). یعنی در واقع مدیریت شهری می‌تواند ۸۱ درصد بر روی پایداری شهری نقش داشته باشد.

جدول (۱۰): تحلیل واریانس عوامل تأثیر گذار در پایداری شهری

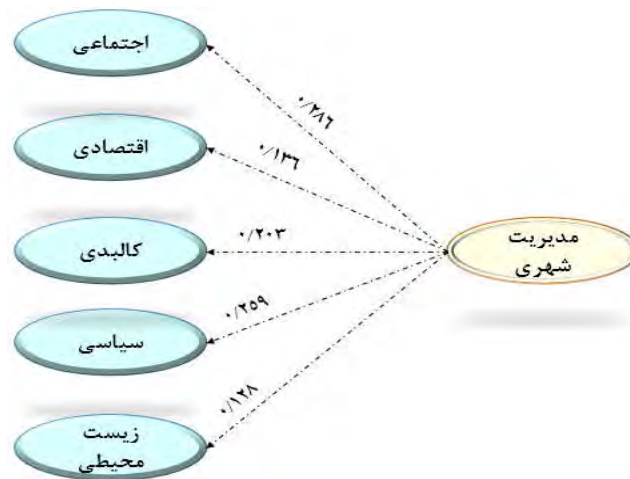
اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۲۸۲	۰/۸۱۴	۰/۸۱۶	۰/۹۰۳

همانطور که در جدول ۱۱، نشان می‌دهد؛ مؤلفه‌ی مدیریت شهری بر ابعاد پایداری شهری (اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و سیاسی) به استثناء شاخص زیست محیطی اثر مستقیم دارند؛ با نگاهی به مقادیر بتا و سطح معناداری روشن است که یک واحد تغییر در انحراف معیار مؤلفه‌های مدیریت شهری منجر به ارتقاء پایداری شهری در ابعاد مختلف خواهد شد.

جدول (۱۱): ضریب شدت روابط میان مدیریت شهری (مستقل) بر میزان پایداری شهری (وابسته)

سطح معناداری	T	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	متغیرها
		BETA	خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۱	۳/۷۹۵	-	۰/۰۴۳	۰/۱۶۴	عرض از مبدأ
۰/۰۰۱	۷/۰۰۰	۰/۲۸۶	۰/۰۳۸	۰/۱۵۶	اجتماعی - فرهنگی
۰/۰۰۱	۳/۴۵۰	۰/۱۳۶	۰/۰۳۹	۰/۱۳۳	اقتصادی
۰/۰۰۱	۳/۸۱۸	۰/۲۰۳	۰/۰۵۰	۰/۱۹۲	کالبدی
۰/۰۰۱	۵/۷۸۴	۰/۲۵۹	۰/۰۴۵	۰/۲۶۰	سیاسی
۰/۰۴۵	۲/۸۲۷	۰/۱۲۸	۰/۰۳۸	۰/۱۰۹	زیست محیطی

در ادامه تحقیق به بررسی اثرات مستقیم مدیریت شهری بر پایداری شهری پرداخته شده است. شکل ۳، براساس مدل تجربی متغیر مستقل (مدیریت شهری) بر متغیرهای وابسته (اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی، سیاسی و زیست محیطی) تأثیر مستقیم و معناداری بر ابعاد پنج گانه پایداری شهری داشته است.

شکل (۳): مدل تجربی تأثیرات مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته

نتیجه گیری

اقتصادی، کالبدی فیزیکی، سیاسی و زیست محیطی) طراحی گردید. این پرسشنامه از طریق طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت دیدگاه شهروندان و کارشناسان را مورد سنجش قرار داده است. پرسشنامه به صورت تصادفی بین شهروندان و کارشناسان شهری توزیع گردید و پس از جمع‌آوری از طریق نرم‌افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که پایداری مدیریت شهری مربوط به هر شاخص، کمتر از ارزش میانگین (۳) می‌باشد و سطح معنی‌داری (sig) نیز تأیید کننده آن است. بنابراین براساس نظرات شهروندان پایداری شاخص‌های مدیریت شهری در وضعیت نامناسبی قرار دارد. میانگین شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی و کالبدی فیزیکی با (۱/۷۹)، میانگین گویه‌های زیست محیطی با (۱/۷۷)، سیاسی (۱/۶۱) و اقتصادی با (۱/۶۰) می‌باشد. این میانگین نشان‌دهنده آن است که وضعیت مدیریت شهری ایزده نامناسب است و از معیارهای استاندارد پایداری و رضایتمندی شهروندان فاصله زیادی دارد. از جمله دلایل نارضایتی شهروندان می‌توان به رشد سریع جمعیت از یک سو و سوء مدیریت و ناتوانی مسئولین شهری در اداره و کنترل شهر اشاره کرد. همچنین می‌توان گفت عواملی چون طایفه‌گرایی و قوم‌گرایی، عدم تخصص و منفعت‌طلبی مسئولین شهری، پایین بودن سهم مشارکت شهروندان، پایین بودن سرمایه اجتماعی شهروندان، نبود صنعت و کارخانه‌جات، درآمد پایین اقتصادی شهروندان، شکل روستاشهری در شهر ایزده در ناکارآمدی مدیریت شهری این

مدیریت شهری به عبارتی یک "سازمان گسترده متشکل از تمام عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی زیربط و مؤثر در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهر با هدف اداره، هدایت، کنترل و توسعه همه جانبه و پایدار شهر مربوطه است که از بخش‌ها و نهادهای مختلفی تشکیل می‌شود. اندیشه اولیه کارآمدی مدیریت شهری در مولفه‌هایی چون در خدمت گرفتن سرمایه بیشتر، صنعتی شدن، نیروی کار بیشتر و به طور کلی در رشد کمی دیده می‌شد. ولی تجربه‌های جهانی به خصوص مطالعات بانک جهانی نشان داده است که این رویکردها نتوانسته بهبود فضای زیست، به خصوص در کلان شهرها را در پی داشته باشد و هر روز موانع زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی و به طور کلی فضایی این رویکردها نمایان تر می‌شود. نهایت این روند تحول، به دیدگاه و تئوری‌های توسعه پایدار، شهر انسان‌گرا و اداره مردمی شهره ختم شده است. هدف این پژوهش، ارزیابی چگونگی عملکرد مدیریت شهری در ایزده با توجه به دیدگاه پایداری شهری بوده است. این تحقیق با استفاده از روش‌های تحقیق توصیفی - تحلیلی صورت گرفت. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. روش کتابخانه‌ای به منظور تدوین مبانی نظری مرتبط با موضوع به کار گرفته شده است. برای بررسی دیدگاه شهروندان و کارشناسان شهری پرسشنامه‌ای در قالب ۵ شاخص پایداری شهری (از جمله: شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی،

- شهر دخیل باشند.
- بکارگیری فن آوری‌ها و روش‌های نوین در انجام خدمات و اقدامات عمرانی با هدف کاهش مصرف منابع، افزایش راندمان و کارآیی منابع مصرفی، کاهش هزینه‌ها.
- ترویج استفاده از وسایل نقلیه عمومی از طریق بستر سازی‌های مناسب و اجرای اقدامات قانونی کارآمد و افزایش آگاهی عمومی.
- رعایت عدالت در توزیع امکانات و خدمات به صورت یکسان در سر تا سر شهر
- در نظر گرفتن نظرات و منافع گروه‌های مختلف به ویژه محروم در طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری
- اهتمام ویژه بر بهداشت محیط و سالم سازی فضاهای شهری
- ارتقا ایمنی شهر در مقابل مخاطرات و سوانح طبیعی و غیر طبیعی.
- طراحی معماری و طراحی شهری با تاکید و مبتنی بر صرفه جویی در مصرف انرژی.
- منابع**
۱. احسانی فرد، علی اصغر، احسانی فرد، مهدی (۱۳۹۲)، ارزیابی مدل راهبردی سنجش، مدیریت و ارزیابی عملکرد موثر شهرداری‌ها با تلفیق دو مدل BSC و EFQM؛ مورد پژوهی: مناطق ۳ و ۱۸ شهرداری تهران.
  ۲. امانپور، سعید، حسینی شه‌پریان، نبی الله، آتش افروز، نسرین، فرهنگد، قاسم (۱۳۹۴)، بررسی و تحلیل عملکرد شوراهای مدیریت شهری (موردی: شهر ایذه)، نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال ۶، شماره ۲۲، صص ۹۵-۱۱۰.
  ۳. ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۶)، حکمرانی شهری، نگاهی نو به اداره امور شهرها، ماهنامه اطلاع رسانی آموزشی و پژوهشی شوراها، شماره یازدهم.
  ۴. آخوندی، عباس (۱۳۸۶)، مساله حکمرانی و قانون جامع شهرسازی و معماری کشور، جستارهای شهرسازی، شماره ۱۹ و ۲۰، تهران.
  ۵. بیگلری، شادی (۱۳۸۹)، ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله‌ای ناحیه ۲ شهرداری منطقه ۴ تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما غلامرضا کاظمیان، دانشگاه تربیت مدرس.
  ۶. بهرامی، انوشیروان (۱۳۹۵)، ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری شهری (موردی: شهر ایذه)، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد
- در ادامه تناسب پایداری شهری از نظر شهروندان و کارشناسان (پرسنل شهرداری و شورای شهری) مورد بررسی قرار گرفت طبق نتایج حاصل از پرسشنامه شهروندان، شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی، کالبدی فیزیکی، زیست محیطی، سیاسی و اقتصادی به ترتیب بیشترین پایداری را دارند. اما طبق نظرات کارشناسان شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی، زیست محیطی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی فیزیکی به ترتیب از بیشترین پایداری برخوردار هستند. تفاوت بدست آمده از میانگین شاخص‌ها گویای آن است که پایداری مدیریت شهری از سطح متوسط به پایین است و در وضعیت کنونی مدیریت شهری ایذه مطابق میل هیچکدام از دو گروه شهروندان و کارشناسان نیست، هر چند بین میانگین این دو گروه تفاوت وجود دارد و کارشناسان میزان پایداری مدیریت شهری را در سطحی مناسبتر اظهار کرده‌اند، اما با قطعیت می‌توان گفت که مدیریت شهری ایذه از سطح پایداری مطلوب و استاندارد که رفاه و کیفیت زندگی شهروندان را تضمین و ارتقاء دهد و به سرزندگی شهری کمک کند فاصله زیادی دارد. در نهایت می‌توان گفت با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل‌ها، مؤلفه مدیریت شهری بر ابعاد پایداری شهری (اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و سیاسی) به استثنای شاخص زیست محیطی اثر مستقیم دارند.
- در راستای اهداف پژوهش و با توجه به شرایط وضع موجود محدوده‌های مورد مطالعه پیشنهادهای ارائه شده است. لازم به ذکر است پیشنهادهای ارائه شده به علت ماهیت موضوع و شرح وظایف و حوزه‌ی مداخلات سازمان‌های متولی امور شهری متوجه شهرداری، شورای شهر و دیگر مدیران شهری می‌باشد.
- تاکید و مراقبت بر ملاحظات زیست محیطی در اقدامات خدماتی و عمرانی شهری به عنوان اقدامات اساسی پایداری شهری.
- تقویت و ارتقا حس تعلق خاطر هر یک از شهروندان
- گسترش اقدامات مربوط به حفاظت از منابع محیط زیست به خصوص آب، خاک و هوا.

- اصفهان، استاد راهنما: دکتر احمد خادم الحسینی
۷. پاپلی یزدی، محمد حسین و رجیبی سناجردی، حسین (۱۳۸۲)، نظریات شهر و پیرامون، انتشارات سمت، تهران.
۸. تقوایی، مسعود، محمدی، اکبر (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری، اصفهان، انتشارات پیام علوی.
۹. حسینی، هادی، قدرتی، حسین، میره، محمد و یعقوب زنگنه (۱۳۹۲)، پایداری شهری بر بنیان توسعه مشارکت شهروندی (مطالعه موردی: شهر سبزوار)، جغرافیا و پایداری محیط، شماره ۶.
۱۰. حیدری، محمدرضا (۱۳۹۲)، سنجش عملکرد مدیریت شهری با تاکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری (نمونه موردی: شهر یزد)، استاد راهنما: محمدرضا رضایی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.
۱۱. ربیعی فر، ولی اله، حقیقت نایینی، غلامرضا، توسلیان، رحیم و سجاد صنعتی منفرد (۱۳۹۳)، سنجش و تحلیل پایداری شهری با استفاده از مدل تلفیقی VIKOR و AHP (مطالعه موردی: شهرهای استان زنجان)، مدیریت شهری، شماره ۳۴.
۱۲. زیاری، کرامت‌الله (۱۳۸۱)، برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات دانشگاه یزد، چاپ اول.
۱۳. سرایی، محمد حسین، علیان، مهدی (۱۳۹۴)، سنجش و ارزیابی میزان پایداری محله‌ای در بافت تاریخی شهر یزد، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره نوزدهم، شماره ۱.
۱۴. فرهودی، رحمت‌اله، رهنمایی، محمدتقی و ایرج تیموری (۱۳۹۰)، سنجش توسعه پایدار محله‌های شهری با استفاده از منطق فازی و سیستم اطلاعات جغرافیایی (مطالعه موردی: منطقه ۱۷ شهرداری تهران)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۷.
۱۵. فیروزبخت، علی و ولی‌اله ربیعی فر (۱۳۹۱)، راهبردهای ساختاری نهادی-مدیریتی شهر با رویکرد توسعه پایدار شهری؛ مطالعه موردی: شهر کرج، مدیریت شهری، شماره ۲۹.
۱۶. کیانی، غلامرضا، غفاریان، وفا (۱۳۷۹)، استراتژی اثربخش، مجله تدبیر، شماره ۱۰.
۱۷. لطفی، حیدر، عدالتخواه، فرداد، میرزایی، مینو و وزیر پور، شب بو (۱۳۸۸)، مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقاء حقوق شهروندان، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره اول.
۱۸. مشهدی‌زاده دهقانی، ناصر (۱۳۸۵)، تحلیلی از ویژگی‌های برنامه‌ریزی شهری در ایران، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، چاپ ششم، تهران.
۱۹. هاشمی، سید مناف، رفیعیان، مجتبی و حسین پور، سید علی (۱۳۹۰)، سیاست‌های مدیریت شهری در کشورهای مختلف (رویکرد راهبردی-فراتحلیلی-یکپارچگی شهری)، نشر طحان، چاپ اول.
20. Childers, D. L., Pickett, S.T., Grove, J.M., Ogden, L., & Whitmer, A. (2014). Advancing urban sustainability theory and action: Challenges and opportunities. *Landscape and urban planning*, 125, 320-328.
21. Mesjasz-Lech, A. (2014). The use of IT systems supporting the realization of business processes in enterprises and supply chains in Poland. *Polish Journal of Management Studies*, 10(2), 94-103.
22. Van Dijk, M.P. (2006). *Managing Cities in Developing Countries*, publish in chinese by renmin university press, 212 p.
23. Woolthuis, R. K., Hooimeijer, F., Bossink, B., Mulder, G., & Brouwer, J. (2013). Institutional entrepreneurship in sustainable urban development: Dutch successes as inspiration for transformation. *Journal of Cleaner Production*, 50, 91-100.